

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยในด้านต่างๆ และวิธีการเก็บข้อมูลในการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ขอบเขตของการวิจัย

3.1.1. พื้นที่ในการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการที่จะเปรียบเทียบถึงลักษณะและระดับของความเป็นชุมชนเมืองที่แตกต่างกันของพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลกับ ลักษณะและระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวว่าจะมีความแตกต่างหรือคล้ายคลึงกันในด้านใดบ้าง โดยองค์การบริหารส่วนตำบลที่จะเลือกมาเป็นกรณีศึกษานั้น จะต้องสามารถใช้เป็นตัวแทนขององค์การบริหารส่วนตำบลอื่นๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีลักษณะความเป็นชุมชนเมืองที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกันได้อย่างใกล้เคียงกันมากที่สุด

ดังนั้นการเลือกพื้นที่เพื่อใช้เป็นกรณีศึกษาในเชิงเปรียบเทียบที่จะเป็นตัวแทนที่ดีของการวิจัยจึงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก เพราะความเป็นตัวแทนที่ดีของการเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างของลักษณะความเป็นชุมชนเมือง นอกจากจะพิจารณาจากลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏถึงความแตกต่างที่เด่นชัดแล้วจำเป็นต้องมีเกณฑ์การพิจารณาในด้านต่างๆ ประกอบควบคู่กันไปด้วย ซึ่งจากรายงานการวิจัยโดยสถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทยและกรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2539 ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การเป็นชุมชนเมืองของพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล” โดยพิจารณา “ลักษณะของการเป็นชุมชนเมือง” (UrbanCommunity) ของพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลจากคุณลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ สังคมและลักษณะทางกายภาพของชุมชน โดยมีตัวชี้วัดของตัวแปรต่าง ๆ ดังนี้

3.1.2. เกณฑ์การวัดความเป็นชุมชนเมือง

1. เกณฑ์ทางประชากร

- ก. ขนาดของประชากร หมายถึง จำนวนคนทั้งหมดในองค์การบริหารส่วนตำบล
- ข. ความหนาแน่นของประชากร หมายถึง จำนวนประชากรต่อ 1 ตารางกิโลเมตร

2. เกณฑ์ทางเศรษฐกิจ

ก. สัดส่วนของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม พิจารณาจากจำนวนและร้อยละของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรต่อจำนวนครัวเรือนทั้งหมด

ข. กิจการการค้า พิจารณา จำนวนร้านค้าทุกประเภททั้งที่เป็นร้านค้าที่ให้บริการและร้านค้าทั่วไป

ค. รายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบล หมายถึง จำนวนเงินที่เป็นรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ไม่รวมเงินอุดหนุนจากรัฐบาลในปี พ.ศ. 2538 ซึ่งเป็นรายได้ ท้องถิ่น ซึ่งมีแหล่งที่มาดังนี้

- รายได้ที่อบต. สามารถจัดเก็บเองได้ ได้แก่ ภาษีโรงเรือน ภาษีป้าย อากรสัตว์ ค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาตและค่าปรับ รายได้จากทรัพย์สิน สาธารณูปโภค การพาณิชย์ เงินกู้ เงินที่มีผู้อุทิศให้

- รายได้ซึ่งหน่วยงานอื่นจัดเก็บแล้วส่งให้องค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจเฉพาะ ภาษีสุรา ภาษีสรรพสามิต ภาษียรถยนต์และล้อเลื่อน รายได้อื่นตามที่รัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐจัดสรรให้

- รายได้จากทรัพยากรธรรมชาติที่หน่วยงานอื่นจัดเก็บแล้วส่งให้ อบต.

3. เกณฑ์ทางสังคม

ก. การบริการด้านการศึกษา พิจารณาจาก ร้อยละของผู้ที่จบการศึกษาสูงกว่าภาคบังคับต่อผู้ที่จบการศึกษาทั้งหมด

ข. การให้บริการด้านสาธารณสุข พิจารณาจาก การวัดตัวแปรการให้บริการด้านสาธารณสุข โดยให้คะแนนตามประเภทของการบริการของโรงพยาบาลของรัฐ โรงพยาบาลของเอกชนและสถานีนอนมัย

4. เกณฑ์ทางกายภาพ

พิจารณาจาก ระยะเวลาการเดินทางโดยเฉลี่ยจากองค์การบริหารส่วนตำบลถึงตัวอำเภอต่อระยะทาง 1 กิโลเมตร

โดยนำผลการสำรวจมาให้ค่าเป็นคะแนนแล้วนำไปประมวลผลทางสถิติ เมื่อได้ค่า
คะแนนแล้วก็ได้มีการแบ่งเกณฑ์การให้ค่าความเป็นชุมชนเมืองในระดับต่างๆ ดังนี้

ตารางที่ 3.1 แสดงเกณฑ์การให้ค่าและระดับการเป็นชุมชนเมือง

ค่าคะแนนการเป็นชุมชนเมือง	ระดับการเป็นชุมชนเมือง
ค่าคะแนน < 3.5	ชุมชนเมืองระดับต่ำ
ค่าคะแนนระหว่าง 3.5 - 7.0	ชุมชนเมืองระดับปานกลาง
ค่าคะแนน > 7.0	ชุมชนเมืองระดับสูง

ที่มา : สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทยและกรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2539

โดยผู้ศึกษาได้เลือก องค์การบริหารส่วนตำบลสุเทพ อ.เมือง เป็นตัวแทนขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มีลักษณะการเป็นชุมชนเมืองสูง, องค์การบริหารส่วนตำบลสารภี อ.สารภี เป็นตัวแทนขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มีลักษณะการเป็นชุมชนเมืองปานกลาง และ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ปิง อ.พร้าว เป็นตัวแทนขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มีลักษณะการเป็นชุมชนเมืองต่ำมาเป็นกรณีศึกษา โดยมีเหตุผลการตัดสินใจเลือก ดังนี้

ประการที่ 1 องค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 3 แห่ง ได้รับการยกฐานะจากสภาตำบลขึ้นเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลพร้อมกัน ในปี พ.ศ. 2538 ซึ่งมาจนถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลาประมาณ 5 ปีแล้ว ประชาชนในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 3 แห่งจะมีความคุ้นเคย และสามารถเรียนรู้การปกครองท้องถิ่นในรูปแบบนี้มาพอสมควร

ประการที่ 2 องค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 3 แห่ง มีลักษณะความแตกต่างทางกายภาพและสภาพแวดล้อมที่เห็นได้ชัดเจน และมีระดับชั้นขององค์การบริหารส่วนตำบลในระดับ 1, 3, 5 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีช่วงห่างของคะแนนความเป็นเมือง จากรายงานการวิจัย “การเป็นชุมชนเมืองของพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล” ที่ใกล้เคียงกันดังปรากฏในตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.2 แสดงข้อมูลคะแนนความเป็นเมืองและระดับความเป็นเมืองขององค์การบริหาร
ส่วนตำบลนำมาศึกษา

อบต.	ปีที่จัดตั้ง	ระดับชั้นของอบต.	คะแนนความเป็นเมือง	ระดับความเป็นเมือง
สุเทพ อ.เมือง	2538	1	10.79	สูง
สารภี อ.สารภี	2538	3	6.62	ปานกลาง
แม่ปิ้ง อ.พร้าว	2538	5	2.65	ต่ำ

ที่มา : สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทยและกรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2539

3.1.3. ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยมีประชาชนอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปซึ่งเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นประชากรในการศึกษา โดยมีขั้นตอนของการสุ่มตัวอย่างตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 เลือกองค์การบริหารส่วนตำบลตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ขั้นที่ 2 สุ่มหมู่บ้านตัวอย่างจากองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นๆ จำนวน 25 % โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

ขั้นที่ 3 สุ่มประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งตัวอย่างในหมู่บ้านที่ได้เป็นตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มตามสะดวก (Convenience Sampling)

ส่วนการประมาณขนาดตัวอย่างจะอาศัยหลักการ Proportional allocation ดังนี้

กำหนดให้ N แทนจำนวนประชากรทั้งหมด
 N_h แทนจำนวนประชากรในกลุ่มที่ h
 n แทนจำนวนตัวอย่างทั้งหมด
 n_h แทนจำนวนตัวอย่างในกลุ่มที่ h

สามารถคำนวณจำนวนตัวอย่างในแต่ละกลุ่มได้ดังนี้

$$n_h = \frac{n N_h}{N}$$

จากจำนวนหมู่บ้านและจำนวนประชากรในองค์การบริหารส่วนตำบลสุเทพ, สารภี และแม่ปิ้ง สามารถคำนวณขนาดตัวอย่างได้ดังนี้

ตารางที่ 3.3 แสดงขนาดประชากรและขนาดตัวอย่างขององค์การบริหารส่วนตำบลที่นำมาการศึกษา

องค์การบริหารส่วนตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนหมู่บ้าน ตัวอย่าง	จำนวนประชากร	จำนวนตัวอย่าง
สุเทพ	14	4	15,866	317
สารภี	8	2	7,271	146
แม่ปิ้ง	12	3	6,843	137
รวม	34	9 (25 %)	29,980	600 (2 %)

ที่มา : ข้อมูลสภาพตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลประจำปี 2542

จากขนาดตัวอย่างทั้งหมด 600 ตัวอย่าง สามารถคำนวณหาค่าความคลาดเคลื่อนของตัวอย่างที่สุ่มมาจากประชากรได้ดังนี้

จากสูตรการหาขนาดตัวอย่าง

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ n แทนขนาดของตัวอย่าง

N แทนขนาดของประชากร

e แทนค่าความคลาดเคลื่อน (ส่วนใหญ่จะกำหนดไว้ที่ 0.05)

แทนค่า $n = 600$ และ $N = 29980$ เพื่อคำนวณหาค่า e

$$\text{จะได้ว่า } e = 0.04$$

นั่นคือจากขนาดตัวอย่าง 600 ตัวอย่าง เชื่อมั่นได้ 96 %ว่าเป็นตัวแทนที่ดีของประชากร ถ้าหากคำนวณหาขนาดของตัวอย่างโดยใช้ความเชื่อมั่น 95% จะได้ขนาดตัวอย่างทั้งหมด 395 ราย ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าเป็นขนาดตัวอย่างที่น้อยเกินไปสำหรับการเปรียบเทียบให้เห็นถึงความแตกต่างของสิ่งที่ผู้วิจัยสนใจจากประชากรกลุ่มย่อยถึง 3 กลุ่ม

3.1.4. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. เพื่อศึกษาถึงลักษณะทางกายภาพและสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง อาทิเช่น ลักษณะการประกอบอาชีพ วัฒนธรรม วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ การจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เป็นต้น
2. เปรียบเทียบผลการศึกษาพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ที่อยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 3 แห่ง ว่ามีระดับและลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แตกต่างหรือคล้ายคลึงกันอย่างไร
3. ศึกษาเปรียบเทียบเพื่อหาปัจจัยที่สำคัญที่จะนำไปสู่การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในแต่ละพื้นที่ โดยใช้ข้อมูลพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาประกอบการวิเคราะห์
4. สรุปความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

3.2 วิธีการเก็บข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาในเชิงปริมาณเป็นหลัก ดังนั้นในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยจึงได้อาศัยแบบสอบถาม ซึ่งเป็นคำถามปลายปิด(Closed Question) และคำถามปลายเปิด(Opened Question) ในบางส่วน ประกอบกับอาศัยข้อมูลในเชิงเอกสารประกอบการวิเคราะห์ด้วย ผู้วิจัยจึงกำหนดวิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

1. การศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในการวิจัย เช่น วารสาร หนังสือ เอกสารทางราชการ ฯลฯ และข้อมูลทั่วไปจากองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 3 แห่ง
2. การศึกษาภาคสนามโดยใช้แบบสอบถาม การพูดคุยและการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสอบถามทั้งหมดจำนวน 600 ตัวอย่าง และการสัมภาษณ์เชิงลึกซึ่งจะได้ข้อมูลที่กว้างและเจาะลึกมากขึ้นเพื่อนำมาประกอบในการวิเคราะห์ โดยจะทำการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในหมู่บ้านที่ได้สุ่มมาเป็นตัวอย่าง อย่างน้อยหมู่บ้านละ 1 คน ดังนี้

วิธีการเก็บข้อมูล	อบต. แม่ปิ้ง	อบต. สารภี	อบต. สุเทพ	รวม
1. แบบสอบถาม (ประชาชน)	137	146	317	600
2. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (ผู้ใหญ่บ้านและสมาชิกอบต.)	6	4	8	18

1. แบบสอบถามสำหรับประชาชน เป็นแบบสอบถามประเภทเลือกตอบซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิด และคำถามที่แสดงความคิดเห็นซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิดแบบมีโครงสร้าง ดังนี้

คำถามประเภทเลือกตอบ (ปลายเปิด)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม มีจำนวน 6 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ส่วนที่ 2 การกล่อมเกลາทางการเมืองโดยผ่านตัวการต่างๆ มีจำนวน 14 ข้อ ซึ่งประกอบด้วยตัวการต่างๆ ดังนี้ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สื่อมวลชน ผู้นำชุมชน หรือเพื่อนบ้าน และการสนใจติดตามข่าวสารทางการเมือง เป็นต้น

ส่วนที่ 3 ความรู้สึกผูกพันในชุมชนมีจำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วยประเด็นคำถาม 2 คำนี้อือ การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นภายในชุมชน และความสัมพันธ์หรือความไว้วางใจที่มีต่อเพื่อนบ้านในชุมชน

ส่วนที่ 4 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล มีจำนวน 10 ข้อ ประกอบด้วย ประเด็นคำถามเกี่ยวกับโครงสร้าง การบริหารงาน และอำนาจหน้าที่ของอบต.

ส่วนที่ 5 ทศนคติดต่อองค์การบริหารส่วนตำบล มีจำนวน 12 ข้อ ประกอบด้วย ประเด็นคำถามที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิก อบต. การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกอบต. การทำงานของ อบต. และประโยชน์ในเชิงการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับชุมชนของอบต.

ส่วนที่ 6 การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น มีจำนวน 9 ข้อ ประกอบด้วยประเด็นคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของประชาชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการและเกณฑ์การพิจารณาตัดสินใจเลือกผู้สมัครสมาชิก อบต. และคำถามที่แสดงความคิดเห็น (ปลายเปิดแบบมีโครงสร้าง) 2 ประเด็นคำถาม

2. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลอีก 1 คนในหมู่บ้านที่ได้สุ่มมาเป็นตัวอย่าง จำนวน 9 หมู่บ้าน รวมทั้งหมด 18 คน

3.3 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows (Statistical Package for Social Science) โดยใช้สถิติแบบพารามетริกซ์ และแบบไม่ใช่พารามетริกซ์ (Parametric and Non Parametric Statistics) โดยสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์มีดังนี้

1. การวิเคราะห์ตัวแปรเดียว (Univariate) ใช้สถิติร้อยละหรือค่าเฉลี่ย
2. การวิเคราะห์ตัวแปรคู่ (Bivariate) ใช้สถิติดังนี้ การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Anova) และ การวิเคราะห์การถดถอย (Regression Analysis)